

STORTINGET

Innst. 300 S

(2020–2021)

Innstilling til Stortinget
fra familie- og kulturkomiteen

Dokument 8:80 S (2020–2021)

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentanten Per Espen Stoknes om verneprosess for utvalgte hellige fjell i samisk kultur

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- «1. Stortinget ber regjeringen utrede internasjonale og nasjonale erfaringer med juridiske, institusjonelle, arbeidsmessige og økonomiske modeller som støtter bevaringen av hellige fjell og natursteder for kommende generasjoner.
2. Stortinget ber regjeringen igangsette en særskilt verneprosess for å tildele i første omgang fem utvalgte samiske hellige fjell og natursteder et styrket vern – etter modell av svensk kulturreservat, ett fra hvert samiske språkområde og utvalgt av Sametinget. Det styrkede vernet skal sikre mulighetene for fortsatte religiøse og kulturelle praksiser knyttet til disse hellige fjellene og naturstedene, slik at man kan høste erfaringer med vernemetodene for senere utredning og videreføring.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslaget.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Trond Giske, Astrid Margrethe Hilde og Anette Trettebergstuen, fra Høyre, Marianne Haukland, lederen Kristin Ørmen Johnsen og Tage Pettersen, fra Fremskrittspartiet, Himanshu Gulati og Silje Hjemdal, fra Senterpartiet, Åslaug Sem-Jacobsen, fra Sosialistisk Venstreparti, Freddy André Øvstegård, og fra Kristelig Folkeparti, Jorunn Gleditsch Lossius, viser til representantforslag fra Per Espen Stoknes fra Miljøpartiet De Grønne, hvor forslagsstiller ønsker en verneprosess for viktige hellige fjell i samisk kultur, og begrunner dette med fjellenes status for urbefolkningen og hvordan de nå er kritisk truet, samt at Norge ikke tidligere har fredet slike fjell.

Komiteen viser til at forslagsstiller i første omgang ber regjeringen igangsette en særskilt verneprosess for å tildele fem utvalgte samiske hellige fjell og natursteder et styrket vern etter modell av svenske kulturreservat, ett fra hvert samiske språkområde og utvalgt av Sametinget. Det styrkede vernet er ment å sikre mulighetene for fortsatte religiøse og kulturelle praksiser knyttet til disse hellige fjellene og naturstedene. Komiteen viser til at forslagsstiller også ønsker at man kan høste erfaringer med vernemetodene for senere utredning og videreføring.

Komiteen viser til Meld. St. 16 (2019–2020) Nye mål i kulturmiljøpolitikken, hvor regjeringen har varslet at det skal utarbeides en ny kulturmiljølov. I arbeidet med denne loven vil det være mulig å benytte anledningen til å gi innspill dersom man mener at de eksis-

terende ordningen i kulturminneloven ikke tar hensyn til hellige fjell og natursteder på en god måte.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener det er naturlig at Sametinget som ansvarlig myndighet tar initiativ til slike prosesser og gir innspill til andre pågående prosesser. I den forbindelse viser flertallet til skriftlig innspill til familie- og kulturkomiteen fra Sametinget og Sametingets melding om kulturminnevern. Meldingen har et eget kapittel som er viet til hellige steder, hvor det blant annet settes opp mål og strategier for Sametingets videre arbeid med dette saksfeltet.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig folkeparti mener at muligheten for å ivareta hellige fjell og natursteder i samisk kultur i dag allerede er god, og viser herved til statsråd Sveinung Rotevatns svar til komiteen om dette, datert 6. januar 2021. Kulturminneloven gir i dag vern til slike steder, og kulturmiljøforvaltningen er involvert i prosesser som har til formål å identifisere viktige landskapsverdier med kulturhistorisk innhold. Blant annet gjelder dette Riksantikvarens prosjekt KULA, kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse, og nasjonalparkplanene.

Disse medlemmer viser til at Sametinget har forvaltningsansvar for samiske kulturminner og samisk bygningsvern i hele landet. Samiske kulturminner har status som automatisk fredet etter kulturminneloven § 4 første og annet ledd. Disse kulturminnene er spor etter samisk bosetting og tilstedeværelse, som formidler kunnskap om livsvilkår, ressursbruk, trosforestillinger og landskapsbruk for den samiske befolkningen. Den samiske kulturarven er viktig og gir kunnskap, identitet og opplevelser.

Disse medlemmer viser til Sametingets høringsinnspill av 5. februar 2021 når det gjelder representantforslaget:

«Samiske helligsteder er i liten grad registrert sammenlignet med andre automatisk freda samiske kulturminner. Ved utgangen av 2019 var det oppført 47 offersteiner, 22 offersteder, men bare ett hellig fjell i Riksantikvarens sentrale kulturminnedatabase Askeladden. Dette kan ha sammenheng med at helligsteder kan være vanskelig både å identifisere og avgrense, særlig de som er uten menneskeskapte spor. Registrering og avgrensning av et helligsted må begrunnes. Tilgjengelig kildemateriale er skriftlige og muntlige kilder, stedsnavn og arkeologisk materiale. Alle dokumenterte samiske helligsteder er automatisk fredet etter kulturminneloven, jf. § 4 første og annet ledd. Selv om de ikke er registrert og kartfestet iden nasjonale kulturminnedatabasen, Askeladden, kan samiske helligsteder defineres som automatisk freda.

I Sametingets melding om kulturminnevern er et eget kapittel viet til hellige steder, der det settes opp mål og strategier for Sametingets videre arbeid med dette saksfeltet. Utgangspunktet er at samiske helligsteder

skal forvaltes på en helhetlig og forutsigbar måte der dokumentasjon og geografisk avgrensning er basert på en omforent metodikk. På bakgrunn av dette vil Sametinget utarbeide retningslinjer og metodikk for registrering, dokumentasjon, etiske hensyn og kartfesting av samiske helligsteder. Det vil også bli utarbeidet en metodikk for sårbarhetsvurdering.

Dersom Stortinget kan være med på å anerkjenne Sametingets arbeid med samiske helligsteder som støtter bevaringen av disse for kommende generasjoner vil dette være en støtte til vårt videre arbeid. Når det gjelder forslaget om kulturresevat etter svensk modell vil dette bli drøftet som et alternativ for å sikre vern av samiske helligsteder med tilhørende områder samt andre samiske kulturminner. Det forutsettes at et eventuelt videre arbeid rundt dette spørsmålet gjøres etter dialog og konsultasjoner mellom regjeringen og Sametinget.»

Disse medlemmer mener at dagens modell for fredning av samiske kulturminner gir tilstrekkelig vern av samiske helligsteder. Disse medlemmer viser til at det blant mange viktige samiske kulturminner allerede er registrert et hellig fjell i Riksantikvarens database Askeladden. Dermed fungerer dagens modell også for vern av slike typer kulturminner. Disse medlemmer viser til at Sametinget i disse dager jobber med Sametingets melding om kulturminnevern, der et eget kapittel er viet til hellige steder, hvor det settes opp mål og strategier for Sametingets videre arbeid med dette saksfeltet og der utgangspunktet er at samiske helligsteder skal forvaltes på en helhetlig og forutsigbar måte, der dokumentasjon og geografisk avgrensning er basert på en omforent metodikk.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er imot unødvendig vern og restriksjoner som begrenser muligheten til å bruke og forvalte naturområder til det beste for innbyggerne eller i tråd med den private eiendomsretten. Disse medlemmer er imot representantforslaget og vern av fjell basert på deres status som hellige i samisk eller annen kultur.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til innspillet fra Sametinget til komiteen, der de peker på hvor viktige de samiske helligsteder er, og hvordan disse er knyttet til både samisk tro og tradisjon. Dette omfatter naturformasjoner uten menneskeskapte spor, som kan være mindre ting som steiner og trær, eller store områder som elver, fjell og skogområder. Helligsteder kan også bestå av menneskeskapte konstruksjoner. Dette medlemmer merker seg at samiske helligsteder i liten grad er registrert sammenlignet med andre automatisk fredete samiske kulturminner. Ved utgangen av 2019 var det oppført 47 offersteiner og 22 offersteder, men bare ett hellig fjell i Riksantikvarens sentrale kulturminnedatabase Askeladden. Dette medlemmer merker seg at Sametinget mener dette kan ha sammenheng med at helligsteder kan være vanskelig både å identifisere og

avgrense, særlig de som er uten menneskeskapte spor. De viser også til at alle dokumenterte samiske helligsteder er automatisk fredet etter kulturminneloven, jf. § 4 første og annet ledd. Selv om de ikke er registrert og kartfestet i den nasjonale kulturminnedatabasen Askeladden, kan samiske helligsteder defineres som automatisk freda.

I Sametingets melding om kulturminnevern er et eget kapittel viet til hellige steder, der det settes opp mål og strategier for Sametingets videre arbeid med dette saksfeltet.

Dette medlem støtter og anerkjenner Sametingets ønske om at et eventuelt videre arbeid knyttet til helligsteder skal forvaltes på en helhetlig og forutsigbar måte, der dokumentasjon og geografisk avgrensning er basert på en omforent metodikk, og imøteser Sametingets arbeid med å utvikle retningslinjer for dette. Det er avgjørende at spørsmål knyttet til dette sakskomplekset avgjøres etter dialog og konsultasjoner mellom regjeringen og Sametinget.

På denne bakgrunn fremmer dette medlem følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i samarbeid med Sametinget utrede internasjonale og nasjonale erfaringer med juridiske, institusjonelle, arbeidsmessige og økonomiske modeller for registrering og vern av tradisjonelt hellige samiske natursteder for kommende generasjoner.»

«Stortinget ber regjeringen raskt igangsette et samarbeid med Sametinget for å få vernet et utvalg tradisjonelt hellige samiske natursteder. Det styrkede vernet skal sikre mulighetene for fortsatte samiske praksiser knyttet til stedene, slik at man kan høste erfaringer med vernemetodene for senere utredning og videreføring.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen i samarbeid med Sametinget utrede internasjonale og nasjonale erfaringer med juridiske, institusjonelle, arbeidsmessige og økonomiske modeller for registrering og vern av tradisjonelt hellige samiske natursteder for kommende generasjoner.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen raskt igangsette et samarbeid med Sametinget for å få vernet et utvalg tradisjonelt hellige samiske natursteder. Det styrkede vernet skal sikre mulighetene for fortsatte samiske praksiser knyttet til stedene, slik at man kan høste erfaringer med vernemetodene for senere utredning og videreføring.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:80 S (2020–2021) – Representantforslag fra stortingsrepresentanten Per Espen Stoknes om verneprosess for utvalgte hellige fjell i samisk kultur – vedtas ikke.

Oslo, i familie- og kulturkomiteen, den 9. mars 2021

Kristin Ørmen Johnsen

leder

Marianne Haukland

ordfører

**DET KONGELEGE
KLIMA- OG MILJØDEPARTEMENT**

Statsråden

Familie- og kulturkomiteen Stortinget
v/ Mona Bothner
Stortinget
Postboks 1700 Sentrum
0026 OSLO

Dykkar ref

Vår ref
20/3968-Dato
6. januar 2021**Spørsmål fra familie- og kulturkomiteen - Dokument 8:80 S (2020-2021)
Representantforslag om verneprosess for utvalgte hellige fjell i samisk kultur**

Eg viser til 8:80 S (2020-2021) frå representanten Per Espen Stoknes om verneprosess for utvalde heilage fjell i samisk kultur. Representanten viser blant anna til at dei heilage fjella er viktige i samisk kultur og at dei no er kritisk trua. Auka tilrettelegging av gruvedrift, kommersiell turisme, vass- og vindkraft og annan infrastruktur fører til at dei tradisjonelle praksisane knytt til naturen vert svekt. Representanten fremmar difor forslag om at regjeringa greier ut ulike modellar som støttar bevaring av heilage fjell og naturstader for kommande generasjonar. Vidare foreslår representanten at det i første omgang settast i gang ein særskild verneprosess for fem utvalde samiske heilage fjell og naturstader, frå dei ulike samiske språkområda og utvald av Sametinget, for å sikre moglegheitene til religiøse og kulturelle praksisar, etter modell av dei svenske *kulturresevata*.

Når det gjeld representanten sitt første forslag meiner eg at moglegheitene for ivaretaking av heilage fjell og naturstader i samisk kultur allereie er god. Det er vist til blant anna kulturminnelova som gjer vern til stader det er knytt tru og tradisjon til. Kulturminnelova har og andre bestemmingar som tar vare på større område. Kulturmiljøfredinga av den østsamiske kyrkja og kyrkjegarden i Neiden er eit døme på korleis kulturminnelova har vorte teken i bruk for å verne viktige kulturmiljø i ein større samanheng. Områdefredinga på Mortensnes er og eit døme på eit større heilskapleg område med mange viktige kulturminne knytt blant anna til tru og tradisjon. Kulturmiljøforvaltninga er og involvert i prosessar som har til formål å identifisere viktige landskapsverdiar med kulturhistorisk innhald, mellom anna i Riksantikvaren sitt prosjekt KULA, Kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse, og i

nasjonalparkplanane. Det naturlege er at Sametinget sjølv som ansvarleg mynde tek initiativ til slike prosessar eller gjer innspel i andre pågåande prosessar.

På bakgrunn av det som eg har vist til over, meiner eg at representanten sin andre forslag difor og bør falle bort. Eg ser ingen grunn til å greie ut modellar for bevaring av heilage fjell og naturstader når det er mogeleg å ta vare på desse kulturhistoriske verdiane i dei eksisterande ordningane, eller å vurdere ei særskild verneprosess etter modell av dei svenske *kulturresevata*, som eg oppfattar allereie er ivaretekne i norsk lovgjeving. Elles er det varsla i Meld. St. nr. 16 (2019-2020) *Nye mål i kulturmiljøpolitikken* at regjeringa vil at det skal utarbeidast ny kulturmiljølov. Det vil difor være mogeleg å nytte høvet i den prosessen dersom ein framleis meiner at dei eksisterande ordningane i kulturminnelova ikkje tek omsyn til heilage fjell og naturstader på ein god nok måte.

Med helsing

Sveinung Roteyatn

